Сьомкін В. В., канд. мистецтвознавства, проф. кафедри інформаційного і виставкового бізнесу

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ТАРА І УПАКОВКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ АСОРТИМЕНТУ ЦИХ ВИРОБІВ МЕТОДАМИ ДИЗАЙНУ

Анотація. *Здійснена системна розробка, обґрунтування та представлена дизайн-концепція дизайн-програми «Тара та упаковка», виділені та аргументовані групи чинників, що забезпечують оптимальну реалізацію сформульованої концепції.*

Ключові слова: *концепція, тара, упаковка, дизайн, ергономіка, конкурентність.*

Аннотация. Семкин В. В. Тара и упаковка в контексте формирования ассортиментов этих изделий методами дизайна. *Осуществлена системная разработка, обоснование и представлена дизайн-концепция дизайн-программы «Тара и упаковка», выделены и аргументированы группы факторов, которые обеспечивают оптимальную реализацию сформулированной концепции.*

Ключевые слова: *концепция, тара, упаковка, дизайн, эргономика, конкурентность.*

The summary. ***Semkin V.V. Container and packing in a context of formation of assortment of these products with a help of design methods***. *Carried system development , the well-founded and presented design concept of design program «Container and packing», the allocated and given reason groups of factors which provide optimum realisation of the formulated concept.*

Keywords: *the concept, container, packing, design, ergonomics, competition.*

Надійшла до редакції 02.08.2010

© Сьомкін В. В., 2010

Проблематика тари і упаковки розглядається в контексті формування визначеного асортименту промислової продукції як специфічний прояв сучасного напрямку дизайн-діяльності в рамках дизайн-ергономічного забезпечення процесу формування оптимізації асортименту такої продукції, що обслуговує фактично майже всі галузі господарського комплексу держави. Розвиток господарського комплексу держави об'єктивно актуалізував проблему створення різноманіття високоякісної продукції і відповідно асортименту тари і упаковки і одночасно появі НДР і публікацій з цього питання.

Мета цієї статті стисло обґрунтувати дизайн-концепцію дизайн-програми створення конкурентоздатної тари та упаковки.

Могутня індустрія створення упаковки і тари у високорозвинених країнах обумовлена рядом чинників, з яких найбільш очевидні:

- наявність конкуренції;
- розуміння значення упаковки і тари як візитної картки товару;
- вирішення проблеми транспортування і складування товару;
- оптимізація щодо ваги й обсягу одиниць товару для його продажу;
- вирішення задачі зберігання товару.

Реалізація будь-якого з цих чинників спрямована на створення високоякісної і конкурентноздатної продукції.

Рух товару в ринковій зоні, складування його у виробника, оптових торговців і в магазинах роздрібної торгівлі; в експедиторів у портах і у самих споживачів, ставить перед індустрією упаковки і тари важливу проблему створення раціональної за об'ємом і вагою упаковки і тари. Це один з найважливіших економічних чинників, що впливає на собівартість товару і прискорений його продаж.

Проводяться значні роботи з можливого повторного використання пакувальних матеріалів, а також щодо екологічно чистого їх знищення. На жаль, не існує правила, що при створенні нових видів упаковки, повинні одночасно розроблятися і шляхи її екологічно чистої утилізації.

На Заході велика увага також приділяється випуску фірмових товарів, для яких упаковка дуже істотний чинник іміджу. Така упаковка має помітні риси, що відрізняють даний товар від товару конкурентів.

Фірмова упаковка зазвичай відрізняється традиційністю і тривалістю кольорографічного і композиційно-пластичного рішення.

Екологічні аспекти, пов'язані з виробництвом, використанням і утилізацією тари та упаковки різноманітні і їхні наслідки важко передбачувані. Основні групи проблем такі:

- збиток, що наноситься навколишньому середовищу, пов'язаний з виробництвом тари й упаковки (технологічні забруднення, витрата природних ресурсів);
- збиток, що наноситься навколишньому середовищу, у випадку аварій при транспортуванні продукції, що має негативний чи катастрофічний вплив на природу;
- захист і збереження продукції від шкідливих впливів навколишнього середовища;
- збір і утилізація використаної тари й упаковки.

В умовах загального стану промислового виробництва на Україні, пакувальна індустрія є однією з перспективних галузей промисловості, що розвивається. На жаль, при створенні тари й упаковки в Україні мало уваги приділяється дизайну цих виробів, їх ергономічній обумовленості.

Усі проблеми в галузі тари й упаковки, що визначені стосовно західних країн, необхідно вирішити надалі й в Україні. Це лише малий перелік проблем, які необхідно вирішити в галузі виробництва, розширення асортименту і підвищення якості тари й упаковки в Україні.

Розробка концепції і дизайн-програми «Тара й упаковка» є тим логічним і професійним базисом, що може дозволити в подальшому успішно і системно з максимальною ефективністю реалізувати надалі, наприклад, державну програму розвитку виробництва тари і пакувальних матеріалів. Представимо розробку дизайн-концепції і дизайн-програми щодо проблеми «Тара та упаковка». Далі в тексті будемо називати таку програму: дизайн-програма «Тара та упаковка».

По-перше, основі систематизації емпіричного матеріалу здійснена класифікація об'єктів за наступними чинниками:
- визначальні ознаки;
- естетичні показники;
- ергономічна обумовленість.

Розглянемо кожну із запропонованих основ.

Типологія визначальних ознак може бути представлена декількома підосновами, наявність яких дозволяє врахувати базові чинники, багато в чому визначальні споживчі характеристики будь-якого різновиду тари та упаковки. При цьому, естетичні показники і ергономічна обумовленість об'єктів буде розглядатися як окремі складові класифікації тари та упаковки, що є вершиною якісних показників, які впливають на споживчий попит основної маси продукції.

В якості естетичних показників для розглянутих об'єктів виділені найбільш характерні і важливі показники, що в цілому істотно впливають на споживчі якості даного виду продукції:
- кольорографічна й образно-асоціативна виразність;
- стильова і семантична відповідність;
- інформаційність;
- конструктивна обумовленість;
- організованість морфології;
- пластична виразність;
- тектонічність.

Ці показники необхідно розглядати як з погляду особливостей конкретної матеріальної структури, так і відповідних візуально-інформаційних носіїв. Такий підхід дозволяє досить всебічно оцінити об'єкт і врахувати результати аналізу при проектуванні виробів. Подальша розробка вимог до об'єктів дослідження в контексті всього процесу створення виробів такого роду дозволить конкретизувати відповідні показники, що сприяють оптимізації дизайн-процесу щодо тари та упаковки, а в перспективі створити нормативно-технічну документацію в цій галузі.

Ергономічна обумовленість тари та упаковки

У якості підоснов класифікації ергономічних показників виділено чотири групи:
- властивості конструкційних матеріалів, тари та упаковки;
- тривалість збереження зовнішнього вигляду;
- зручність транспортування і складування;
- зручність у споживанні.

«Властивості конструкційних матеріалів» розглядаються зі споживчої точки зору контакту людини з тарою та упаковкою, забезпечення необхідних якісних показників щодо продукції, що знаходиться в тарі чи упаковці і самих тари та упаковки - у процесі їх експлуатації. До таких властивостей відносяться:
- стійкість до динамічних навантажень;
- теплостійкість;
- водостійкість;
- світлостійкість;
- радіаційна стійкість;
- прозорість;
- гнучкість;
- твердість;
- герметичність;
- гігієнічність;
- кольорографічна стійкість;
- екологічність.

«Тривалість збереження зовнішнього вигляду» як одна з підоснов ергономічних показників розглядається в двох випадках:
- до експлуатації, що передбачає збереження зовнішнього вигляду при транспортуванні і до продажу товару споживачу;
- у процесі експлуатації, коли зовнішній вигляд тари чи упаковки зберігається тільки до початку користування виробом (разове) чи збереження зовнішнього вигляду забезпечується і при багаторазовому користуванні.

«Зручність транспортування і складування» виділений як окремий комплекс показників. Відомо, що однією з функцій упаковки і тари є те, як вона забезпечує збереження споживчих якостей товару на всіх етапах доставки товару до моменту покупки його конкретним споживачем. Враховуються багато чинників, щоб оптимально реалізувати цю функцію. Повинні бути оптимальними вага й обсяг товару, що знаходиться в упаковці чи тарі. Повинен враховуватися вид перевезення товару, тобто морські, повітряні перевезення тощо. Наприклад, для морських перевезень пакувальні матеріали повинні мати високі захисні властивості, а при транспортуванні повітряним шляхом можна вибирати більш легкі пакувальні матеріали. Для транспортування і складування важливо підібрати не тільки зручну і надійну упаковку і тару, але і забезпечити її маркіруванням, що добре читається, і кольором, що дозволяє зчитувати всі необхідні параметри про товар, розпізнавати його й ефективно використовувати цю інформацію для всього комплексу транспортних і складських операцій з цією продукцією.

«Зручність у споживанні» як комплексний ергономічний показник, включає чотири складових, враховуючу специфіку об'єктів:
- маніпуляції;
- експлуатаційний зміст продукту;
- збереження;
- утилізація.

Термін «експлуатаційний зміст продукту» вимагає деякого пояснення. Цілий ряд товарів має

упаковку тривалого користування, що є такою до використання вмісту цієї упаковки товару, наприклад, шампунь у ємності, тобто до витрати продукту здійснюється експлуатаційне його утримання.

Таким чином, здійснена класифікація об'єктів розробки, що дозволяє на підставі запропонованого структурування ознак, естетичних і ергономічних показників цих об'єктів систематизувати сукупні уявлення про тару та упаковку, виявити їх специфіку, з урахуванням всіх етапів існування, взаємодії з різними типами споживачів. Усе це дозволяє перейти до формулювання основних дизайнерських і ергономічних а також екологічних вимог.

Концепція дизайн-програми «Тара та упаковка» ґрунтується на результатах попередніх етапів дійсної розробки.

У попередніх розділах здійснена класифікація тари та упаковки, типологія визначальних ознак, сформульовані основні дизайнерські, ергономічні та екологічні вимоги, обґрунтовані базові дизайнерські, ергономічні та екологічні показники. Ці результати дозволяють аргументовано формулювати дизайн-концепцію щодо програми «Тара та упаковка». Пропонується наступна дефініція концепції.

Концепція дизайн-програми «Тара та упаковка»: «Створення високотехнологічної і конкурентноздатної тари та упаковки на основі забезпечення дизайнерських і ергономічних вимог, з урахуванням застосування сучасних технологій і матеріалів, ефективного високопродуктивного виробництва»

При цьому необхідно врахувати, що запропонована далі по тексту структура дизайн-програми «Тара та упаковка» спирається на викладену Концепцію, може і повинна реалізуватися як першочергова при формуванні, вірогідно, державних програм з цієї проблеми.

Викладена дефініція Концепції при розгляді дозволяє виділити чотири групи чинників, що забезпечують оптимальну реалізацію вище сформульованої концепції.

Перша група:
- естетичні вимоги;
- функціонально-ергономічні вимоги;
- екологічні вимоги.

Ця група чинників знайшла обґрунтування на попередньому етапі дослідження і відбиває специфіку об'єктів.

Як відзначалося раніше, екологічні вимоги набувають усе більшого значення на сучасному етапі розвитку нашої цивілізації. Для тари та упаковки як неодмінних складових абсолютної більшості виробів і продуктів споживання, екологічний фактор набуває особливої актуальності, у зв'язку з величезною кількістю виробів, що підлягають утилізації, виготовлених з різних матеріалів і технологій упаковки і тари.

Екологічність тари та упаковки - це важлива проблема в діяльності усіх фахівців, що проектують і випускають ці вироби. Забезпечення дизайнерських, ергономічних та екологічних вимог до тари та упаковки при проектуванні і виробництві істотно підвищує гарантію конкурентноздатності високоякісного товару чи виробу з врахуванням такої упаковки чи в тарі.

Друга група:
- дизайн-проект;
- конструкторська документація.

Третя група:

Конструкторсько-технологічні вимоги, що включають:
- новітні технології виробництва і збереження;
- використання прогресивних матеріалів.

Проблеми та актуальність цієї групи чинників знайшли своє обґрунтування і розгляд на другому етапі дослідження, при формуванні типології визначальних ознак. Необхідно відзначити, що успішність і рентабельність виробництва тари та упаковки буде реальністю, за умови впровадження найсучасніших досягнень у технології виробництва тари та упаковки, машин і устаткування для такого виробництва, використання найбільш прогресивних, економічних, ергономічних і екологічних матеріалів. Реалізація цієї групи чинників не повинна носити характер тимчасової компанії, а повинна стати стабільною складовою в процесі реалізації будь-яких програм розвитку виробництва тари і пакувальних матеріалів в Україні.

Ці фактори містять у собі дві складові:
- сам проектний процес у дизайні й у конструюванні, їх взаємозв'язок, послідовність, взаємодоповнюваність, збереження такого тандема в досягненні мети;
- кінцевий результат - дизайнерська і конструкторська документація, що враховує всю сукупність вимог до об'єктів такого роду як тара та упаковка, а також вимоги до складання такої документації.

Четверта група:
- організація ефективного екобезпечного виробничого процесу, з врахуванням всіх аспектів ціноутворювання та рентабельності виробництва та конкурентоспроможності продукції.

У квартеті груп чинників, що розкривають семантику концепції дизайн-програми «Тара та упаковка» четверта група знаходиться ієрархічно в специфічному положенні: від організації й ефективності виробництва залежить успіх втілення концепції і реалізації дизайн-програм у цілому. Можна провести таку паралель: без чіткої ефективної організації сучасного виробничого процесу не може бути налагоджений випуск якісної і конкурентноздатної тари та упаковки - тобто, цей чинник є як би вершиною, завершальним етапом виробництва продукції.

Структура дизайн-програми «Тара та упаковка» включає крім концепції фактично три складові:
- організаційну програму;
- дизайн-процес (дизайн-проектна програма);
- нормативно-технічна документація(нормативна програма).

Висновки. Дана програма ґрунтується на викладеній вище концепції і пропонує системне врахування усіх груп чинників, що її визначають. Всі ці фактори повинні бути враховані в процесі реалізації всіх складових дизайн-програми. Лише в цьому випадку можна стверджувати, що концепція відображається цілком у конкретній дизайн-програмі.

Література:

1. Разработка и реализация дизайн-программы «Тара и упаковка» [Текст]: отчет о НИР / НИД ; рук. Семкин В.В. – К. , 1995. – 96 с. : ил. №297и001588. – № ГР 0195 и 000809.
2. Семкин В. В. Система дизайн-эргономического обеспечения создания конкурентной тары и упаковки в Украине / В. В. Семкин. – К.: ИГТПР, 2001. – 36 с.